

VARHAISKASVATUSIKÄISEN LAPSEN HUOMIOIMINEN
VANHEMPIEN EROKILANTEESSA

Järvenpää Henri
Moisio Jennina

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaalialan koulutus
Sosionomi AMK

2017

Sosiaali-alan koulutusohjelma
Sosiaali-alan koulutus
Sosionomi AMK

Tekijä	Henri Järvenpää & Jennina Moisio	Vuosi 2017
Ohjaaja(t)	Voitto Kuosmanen & Sari Leppälä	
Toimeksiantaja	Lapin Ensi- ja Turvakoti Ry	
Työn nimi	Varhaiskasvatusikäisen lapsen huomioiminen vanhempien erotilanteissa	
Sivu- ja liitesivumäärä	40 + 4	

Teimme opinnäytetyönämme laadullisen tutkimuksen sekä videomateriaalin lapsen huomioimisesta vanhempien erotilanteessa. Tutkimuskysymyksemme olikin, että miten vanhemmat voivat omalla toiminnallaan huomioida varhaiskasvatusikäisen lapsensa edun toteutumista erotilanteessa. Kirjalliseen osuuteen keräsimme aineiston kirjallisuuden, internet-materiaalien sekä haastatteluiden perusteella. Haastattelimme eroasiantuntijaa, eronneita vanhempia sekä eroperheen lasta. Haastatelluilta saimme monen eri osapuolen näkökulman lapsen huomioimiseen erotilanteessa. Haastateltavilta nousi esille pääosin samoja asioita, kuin meidän lähteistämme. Videotuoksessa annoimme vinkkejä, joiden avulla lasta voi huomioida oman eroprosessin keskellä. Videon tarkoituksena oli tuoda matalankynnyksen lähde neuvoja tarvitseville.

Aluksi avaamme lukijalle ero -käsitettä, jonka jälkeen siirryimme lain huomioimisen kautta tarkastelemaan tunteita, lasta eron keskiössä sekä mahdollisten ammattilaisten roolia erotilanteessa. Lopuksi teemoittelimme haastatteluissa esiin nousseita asioita sekä kerroimme, kuinka toteutimme videon valmistamisen. Teimme neljä erilaista videota, joiden pääteemoina olivat lapsi eron keskiössä, lapsen tunteiden huomioiminen, avun hakeminen sekä erotilanteesta aiheutuvat muutokset.

Päätökijöinä lapsen huomioimiselle vanhempien erotilanteessa löysimme yhteistyövanhemmuuden, rajojen ja rakkauden asettamisen, toimivan kommunikoinnin, lähipiirin tuen sekä ammattiavun vastaanottamisen. Perheitä ja erotilanteita on erilaisia, joten ei ole vain yhtä oikeaa tapaa erosta selviytymiseen. Jokaisessa perheessä ja erotilanteessa tulee huomioida heidän omat yksilölliset tekijänsä.

Avainsanat erolapset, lapsen etu, lapsen huolto
Muita tietoja Työhön liittyy opasvideo

School of
Name of Degree Programme
Degree

Author	Henri Järvenpää & Jennina Moisio	Year 2017
Supervisor	Voitto Kuosmanen & Sari Leppälä	
Commissioned by	Lapin Ensi- ja Turvakoti Ry	
Subject of thesis	Paying attention to early age child in parental divorce situation.	
Number of pages	40 + 4	

Our thesis includes a qualitative study and a video about how to notice a child during a divorce. Our research question is, how divorcing parents can notice their child in early childhood during the process. We have collected information from books and Internet sources. We have also carried out some interviews. We interviewed a social worker specialized in divorces, divorced parents and even a child in a divorced family. These interviews gave us several perspectives on how to notice a child during the divorce process. We found out that all interviews gave us mainly the same information as our source material. In our video, we give advice and tips on how to notice a child in the middle of a divorce process. We thought a video could be an easy way for someone who needs information about the subject.

In the beginning of our thesis, we explain the concept of divorce itself for the reader. After that we study some effects of emotions during the divorce process and look at a child in the middle of it. We also deal with some facts about the social worker's role in a divorce situation and pay attention to how the law works in this kind of situation. In the end of our thesis, we thematize the conclusions of our interviews and explain the process of creating the video. In total, we have four different kinds of videos and their topics are: child in the middle of a divorce, how to respect the child's emotions, getting help during divorce and changes that divorce causes.

We found some main points on how to notice a child during the divorce process. They are cooperative parenting, giving rules and love to the child, working communication, support from the close ones and receiving professional help. There are different kinds of families and divorce situations, so, there is no one right way to survive a divorce. In each family and divorce situation you have to note individual factors.

Key words	Divorced child, child's benefit, child's maintenance
Special remarks	The thesis includes video material

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 LAPSEN EDUN HUOMIOIMINEN	8
2.1 Erotilanne lapsiperheessä.....	8
2.2 Lain huomioiminen.....	10
2.3 Tunteiden tunnistaminen, käsittely ja ulostuonti.....	12
2.4 Lapsi eron keskellä	14
2.5 Ammatilaisen rooli	16
3 METODOLOGISET JA EETTISET VALINNAT	19
4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	23
4.1 Asiantuntijan haastattelu.....	23
4.2 Erovanhempien haastattelut	25
4.3 Erolapsen haastattelu	26
4.4 Yhteenveto.....	27
5 VIDEOT LAPSEN HUOMIOIMISEEN EROKESKUSTELUSSA.....	32
6 POHDINTA.....	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	41
Liite 1. Kysymykset asiantuntijalle	42
Liite 2. Kysymykset eronneelle vanhemmalle.....	43
Liite 3. Kysymykset vanhempien eron kokeneelle lapselle	44

ALKUSANAT

Haluamme kiittää kaikkia opinnäytetyön toteutukseen osallistuneita tahoja sekä yksittäisiä henkilöitä. Ilman teitä opinnäytetyön toteutus olisi ollut paljon haastavampaa. Erityiskiitos videon näyttelijöille ja editoijalle, jotka toivat oman osaamisensa opinnäytetyöhömmme. Kiitämme myös opinnäytetyön ohjaajiamme, joiden neuvot tukivat opinnäytetyöprosessin etenemistä.

1 JOHDANTO

Miten vanhemmat voivat huomioida lastansa avioeron keskellä? Minkälaisilla vaiminnoilla lapsen etu saadaan huomioitua? Teimme opinnäytetyönämme laadullisen tutkimuksen, joka käsittelee varhaiskasvatuskäisen lapsen huomioimista erotilanteessa. Valitsimme aiheen, sillä se on aina ajankohtainen erotilanteiden yleisyydestä johtuen (Tilastokeskus A 2017). Lisäksi aihe liittyi meidän molempien suuntaaviin opintoihin: varhaiskasvatukseen ja lastensuojeluun. Rajasimme aiheen varhaiskasvatukseen, sillä eroaminen on yleisintä 2-4 -vuotiaiden lasten perheissä (Kontula 2013). Tutkimuskysymyksemme olikin, miten vanhemmat voivat omalla toiminnallaan huomioida varhaiskasvatuskäisen lapsensa edun toteutumista erotilanteessa. Työn avulla halusimme tuoda tietoa siitä, miten lasta voi huomioida ja mitä kaikkea muuta on tärkeää ottaa huomioon erotilanteessa. Halusimme myös kasvattaa omaa ammatillisuuttamme sekä taitojamme opinnäytetyön tekemiseen.

Käsittelimme työssämme tunteiden tunnistamista ja niiden käsittelyä, lapsen edun ajattelua ja mahdollista erotilanteeseen saatavaa tukea, esimerkiksi ystävältä, perhetyöntekijältä tai päiväkodista. Jätimme vähemmälle huomiolle yksinhuoltajuuden ja uusioperheen arjen eron jälkeen, sillä halusimme painottaa itse erotilanteeseen ja siitä selviämiseen.

Haastattelimme itse eron kokeneita vanhempia, joilta saimme hyvän näkökulman siitä, mitä arjessa tapahtuu. Saimme myös lapsen näkökulmaa haastatteleamalla erään haastatellun vanhemman lasta. Lisäksi haastattelimme eroasiantuntijaa, jolla oli vahvaa varhaiskasvatustietämystä taustalla. Haastatteluiden tavoitteena oli saada luotua mahdollisimman monipuolinen kuvaus lapsen tarpeiden huomioimisesta.

Aiemmin on julkaistu tutkimuksia ja oppaita kyseisestä aiheesta, mutta ajattelimme lähestyä aihetta videon muodossa, jotta kohderyhmän olisi helppo lähestyä sitä. Video oli mielestämme matalan kynnyksen lähestymistapa aiheeseen ja pyrimme luomaan sen avulla mielekkään kokemuksen tiedon saantiin. Yhteistyökumppanimme voi käyttää videota myös työkaluna erotilanteiden hoitamiseen.

Erotilanteesta kärsivä voi saada vinkkejä lapsen etua huomioivasta erosta videota katsomalla.

Otimme yhteyttä Lapin ensi- ja turvakoti Ry:seen, sillä tarvitsimme työllemme tilaajan. Lapin ensi- ja turvakoti tarjoaa apua perheiden muutostilanteisiin: raskauden ja vanhemmuuden tukemiseen sekä kriisitilanteisiin, kuten ero- ja väkivaltilanteisiin suhteissa. Erotilanteissa apua voi Lapin ensi- ja turvakodista saada vertaistukea sekä eroneuvontaa. (Lapin ensi- ja turvakoti 2017.) Lapin ensi- ja turvakodilta tiedustelimme, että millaista tuotosta he voisivat hyödyntää työssään tukiessaan eroperheitä. He toivoivat muutamia lyhyitä videoita lapsen etua huomioivasta erosta. Saatuumme tilaajan työllemme, aloimme suunnitella opinnäytetyön tulosten pohjalta työmme video-osuuden tekemistä. Lapin ensi- ja turvakoti toimii videomme välittäjänä eroperheille.

2 LAPSEN EDUN HUOMIOIMINEN

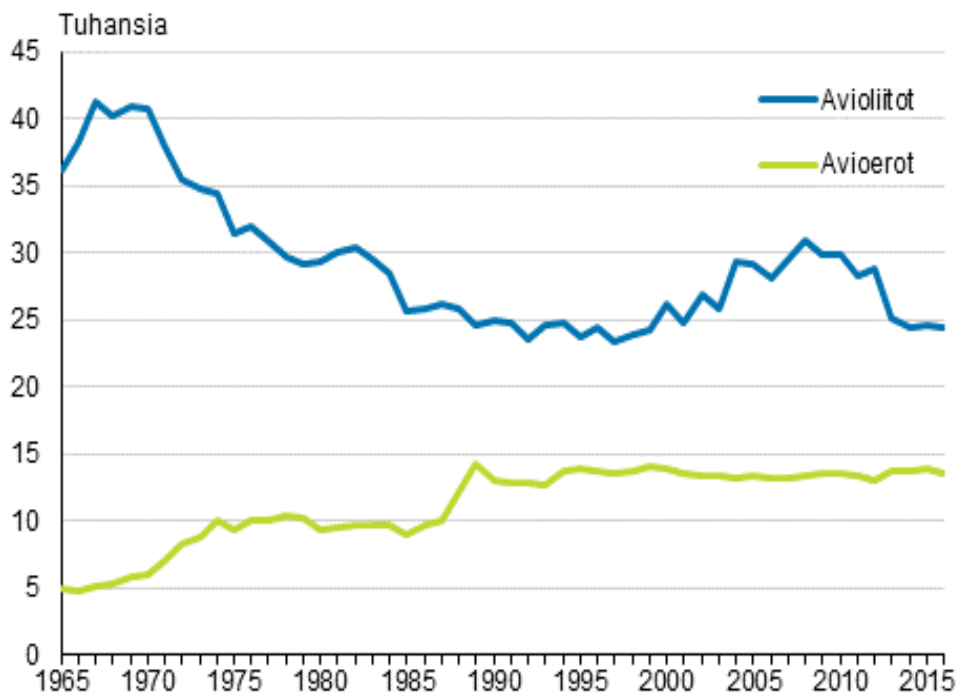
2.1 Erotilanne lapsiperheessä

Avioerolla nimitetään tilannetta, jossa avioliitto päättyy kummankin puolisoista ollessa vielä elossa. Tämä tapahtuu joko toisen puolison tai molempien tahdosta ja avioliitto puretaan tuomioistuimen päätöksellä. (Avioero 2017.) Jos eronnut pariskunta ei ole avioliitossa, erosta puhutaan ilman avio -etuliitettä. Emme käsittele tutkimuksessamme avio- ja avoeroja erikseen, vaan käsitelimme kaikkia päättyneitä parisuhteita pelkällä ero -käsitteellä.

Eron yhteydessä eteen tulee päätös siitä, miten osapuolten mahdollisten lasten huoltaminen, vanhempien tapaaminen ja elatus tullaan tulevaisuudessa järjestämään. Useimmiten on järkevintä, että osapuolet sopivat itse näistä asioista, sillä puoliset tuntevat itse tapauksensa parhaiten. Tarvittaessa tuomioistuin voi kuitenkin päättää asiasta. Tärkeintä olisi laittaa lapsen tai lasten etu kaiken muun edelle, mutta avioeroa läpikäyvillä pariskunnilla saattaa herkästi olla riitoja, joissa lapset joutuvat riitelevien vanhempien kiistojen kohteeksi. Tuomioistuin pyrkii huomioimaan päätöksessään erityisesti lapsen edun. (Avioero 2017.)

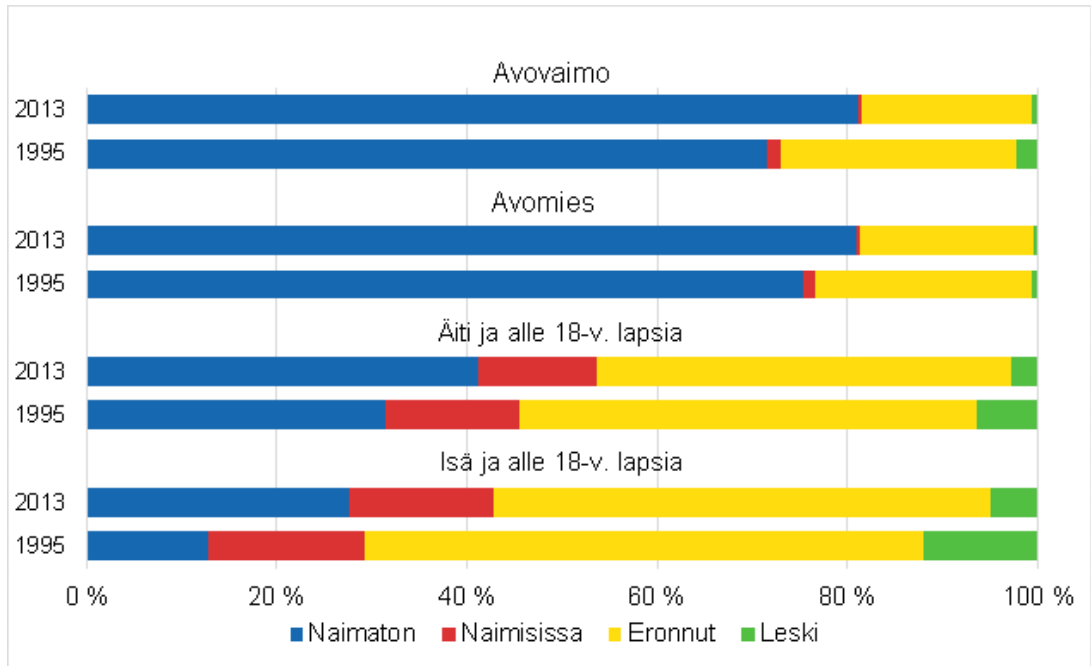
Lapsiperheessä vanhempien erotessa, vanhemmat eivät eroa lapsista, vaan toisistaan. He eroavat saman perheen vanhemmuudesta, jolloin heidän tulee löytää uusi tapa, erillään vanhempina toimimiseen. Kummallakin vanhemmalla on vastuu lapsistaan ja heidän tulee miettiä, miten toimivat lapsen parhaaksi. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8-9.)

Nykypäivänä avioero ei ole enää mikään erikoisuus, vaan noin puolet aviopareista Suomessa eroaa jossain vaiheessa. Vuonna 2009 avioeroon päättyneillä avioliitoilla keskimääräinen pituus oli 9,4 vuotta. Vuonna 2000 taas vastaava luku oli 12,3 vuotta. Tästä voidaan havaita, että avioeroon päättyvien avioliittojen määrä on lisääntynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. (Avioero 2017.)

Kuvio 1. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965-2016 (Tilastokeskus B 2017)

Tilastokeskuksen kuviosta (Kuvio 1) huomaa, että avioerojen määrä on pysynyt melkein samana vuodesta 2000 nykypäivään. Avioeroja on ollut noin 13 000-14 000 kappaletta vuosittain. 1980 -luvulla vastaava määrä oli alle 10 000 ja 1970 -luvulla noin 6 000. Luvuista huomaa, että 2000 -luvulla avioerojen määrä on kasvanut huomattavasti sitten 1970 -luvun. Tulee huomioida, että taulukossa on tarkasteltu vain avioerot, joten ulkopuolelle jäävät kaikkien muiden pariskuntien erot, jotka eivät ole avioliitossa. (Tilastokeskus A 2017.)

Kuvio 2. Vanhempien siviilisäätö avoparien ja yhden vanhemman lapsiperheissä 1995 ja 2013. (Tilastokeskus 2014.)

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana yhden vanhemman ja avoparien lapsiperheiden määrät olivat kasvaneet, mutta lähivuosina määrät pysyivät lähes samoina (Kuvio 2). Lapsiperheistä avopareja oli 19 prosenttia, 18 prosenttia äidin ja lasten sekä kolme prosenttia isän ja lasten muodostamia perheitä. (Tilastokeskus 2014) Kuvio 2:stä voi huomata, että naimattomien äitien ja isien osuus yhden vanhemman lapsiperheiden vanhemmista on kasvanut vuodesta 1995 vuoteen 2013.

2.2 Lain huomioiminen

Lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta, huoltajien tehtävästä ja yhteistoiminnasta säädetään laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu, kunnes lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta tai sitä ennen menee avioliittoon. Lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Päätöstä tehdessään hänen on kiinnitettävä huomiota

lapsen mielipiteeseen ja toivomuksiin. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.)

Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata etävanhempaansa. Lapsen vanhempien tulee yhteisymmärryksessä ja lapsen etua silmällä pitäen pyrkiä ratkaisuun, jossa lapsen kehitys ja hyvinvointi on turvattu. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.)

Laissa lapsen elatuksesta säädetään lapsen oikeudesta elatukseen, elatusavun solmimisesta ja vahvistamisesta sekä voimaantulosta. Lapsella on oikeus riittävään elatukseen, joka käsittää lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset. Vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan. Lapselle voidaan vahvistaa suoritettavaksi elatusapua, jos vanhempi ei huolehdi lapsen elatuksesta tai jos lapsi ei pysyvästi asu vanhempansa luona. Elatusavun määrä ja sen suorittamistapa vahvistetaan kirjallisella sopimuksella tai tuomiolla. (Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704.)

Avioliittolaissa säädetään perheasioiden sovittelusta, avioerosta, elatuksesta sekä muista avioliitton liittyvistä asioista. Perheessä esiintyvät ristiriidat ja oikeudelliset asiat pyritään ensin selvittämään asianosaisten välisissä neuvotteluissa ja ratkaisemaan ne sopimuksella. Ristiriitatilanteissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta apua voi pyytää perheasioiden sovittelijalta. Sovittelija avustaa sopimusten tekemisessä sekä muissa toimenpiteissä, joita tarvitaan ristiriitojen ratkaisemiseksi. Sovittelijan tehtävänä on erityisesti kiinnittää huomiota perheen lasten asemien turvaamiseen. (Avioliittolaki 13.6.1929/234, 20-21 §.)

Lastensuojelulaki turvaa lapsen hyvinvoinnin toteutumista. Lastensuojelulaissa säädetään muun muassa avohuollon tukitoimista, joilla voidaan tarvittaessa tukea myös eroperheitä. Lain mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, mutta myös lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään sekä pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Tarvittaessa perhe on myös ohjattava lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 2 §.)

Lakien tarkoituksena on turvata lapsen kasvatus niin yhden vanhemman perheissä, kuin kahden vanhemmankin perheissäkin. Poimimme muutamia lakeja, joita eronneiden vanhempien olisi hyvä huomioida lasten etua ajatellessa. Laeista nostimme vain pääkohdat esille ja niitä voi tarkastella tarkemmin osoitteessa finlex.fi.

2.3 Tunteiden tunnistaminen, käsittely ja ulostuonti

Ero on suuri kriisi, johon liittyvät monenlaiset tunteet. Tunteiden vastaanottaminen ja kuunteleminen auttavat ihmistä voimaan paremmin. Suuren tunteen hetkellä voi henkilön olla vaikeaa toimia järkevästi. Vihaisena tuntuu usein siltä, että voisi räjähtää ja tunne usein purkautuu huutamisena tai raivoamisena. Joskus saattaa tuntua, ettei omille tunteille ja siitä johtuville toimille voi tehdä mitään ja asioita vain tapahtuu omasta toimesta. Jälkeenpäin saattaa kuitenkin tuntua siltä, ettei tunteen palossa tehty teko tunnukaan enää järkevältä. Kaikki tunteet ovat siis sallittuja, mutta kaikki teot eivät. (Väestöliitto B 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 119-139.)

Tunteita käsitellessä henkilön tulisi pysähtyä hetkeksi miettimään mielensä ajatuksia ja sitä tuntemusta, joka hänellä on kehossaan. Jokainen pystyy vaikuttamaan omaan käyttäytymiseensä tai siihen, mitä esimerkiksi seuraavaksi sanoo. Joskus voi olla todella vaikea pystyä hillitsemään itseään ja tällöin henkilön tulisi miettiä, että mihin ja miten energia kannattaisi purkaa. Auttaisiko kenties juoksulenkki, musiikin kuunteleminen, puhelinsoitto kaverille tai vaikkapa tyynyyn huutaminen? (Väestöliitto B 2017.)

Eron ja sen tunteiden käsittelyä helpottaa, mikäli henkilö uskaltautuu avautumaan asiasta jollekin toiselle ihmiselle. Tunteista on tärkeää opetella puhumaan, sillä puhumalla niistä ja omista ajatuksista äänen, esimerkiksi läheiselle henkilölle, asiat järjestyvät usein myös omassa mielessä. Joskus omat voimakkaat tunteet tai ajatukset saattavat olla ahdistavia, pelottavia, hämmentäviä, aggressiivisia ja ne voivat pyöriä mielessä kaiken aikaa. Tällöin olisikin erityisen tärkeää keskustella niistä esimerkiksi lähiaikuisen, kouluterveydenhoitajan tai omalääkärin kanssa. Mitä vähemmän tunteita ihminen yrittää salata, kieltää, hävetä, poistaa, kätkeä tai paeta, sen paremmin hän voi. (Väestöliitto B 2017.)

Tunteen lisäksi ihmisellä on olemassa järki ja tahto. Järkeä käyttämällä ihminen pystyy keksimään varmasti hyviä tapoja käsitellä tunteita. Esimerkiksi väkivalta ja päihteiden käyttö eivät ole järkeviä tapoja tunteiden purkamiseen, sillä alkoholi turruttaa tunteita hetkellisesti, mutta humalan mentyä, tunteet vain pahenevat. Väkivaltaan ja päihteisiin turvautuminen voi aiheuttaa vain lisää vaikeuksia. (Väestöliitto B 2017.)

Vanhemman on hyvä kohdata ja tunnistaa lapsen tunteita. Lasta tulee kuunnella sekä ottaa osaa ja oikeuttaa hänen tunteensa. Pienten lasten tunteita on hyvä nimetä ja sanoittaa, jotta lapsi oppii tunnistamaan itse omia tunteitansa. Vanhemman tulee auttaa lasta ratkaisemaan tunneongelmansa ja asettaa tarvittaessa käyttäytymisrajoja. On hyvä muistaa, että vanhemman on huolehdittava myös omasta psyykkisestä tilasta, jotta hän voisi auttaa lastansa selviytymään. (Väestöliitto C 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 20-23.)

Wallersteinin ja Kellyn (1980) tekemän seurantatutkimuksen mukaan lapsen ikä vaikuttaa siihen, miten hän reagoi vanhempien eroon. Eri-ikäisillä ja eri kehitysvaiheissa olevilla lapsilla esiintyykin omia tyypillisiä piirteitä. Tämän vuoksi samassa ympäristössä kasvaneet sisarukset voivatkin oireilla eroon hyvin eri tavoin. (Ayalon & Flasher 1994, 41.)

Pienet lapset näyttävät tunteitansa käyttäytymisellään leikeissä sekä ei-verbaalisessa toiminnassaan (Ayalon & Flasher 1994, 41). Pienet lapset reagoivat tavallisimmin vanhempiensa eroon surulla. He eivät yleensä ilmaise puhumalla suruaan tai muita vaikeita tunteitaan, joten vanhemman on hyvä seurata lapsen käyttäytymisen muutoksia. Vanhempi voi tunnistaa tunteita seuraamalla lapsen leikkiä, sosiaalisia suhteita, eleitä sekä kysymällä lapsen vointia suoraan. Lapselle tulee oikeuttaa kaikki tunteet, jotta niitä voidaan alkaa käsittelemään. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 81-83.)

Eron jälkeen lapsen häiriökäyttäytyminen on usein huomion hakemista. Vanhemman oma tunnekuuhu voi sokaista vanhemman huomion lapsesta muualle. Myös muutokseen tottuminen ja uuden elämäntyylin etsiminen voivat viedä aikaa, jolloin

vanhemmilta voi unohtua lapselle rajojen asettaminen. Lapselle rajojen asettaminen ja rakkauden osoittaminen voivat helpottaa lapsen huomion hakua. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 22-25.)

2.4 Lapsi eron keskellä

Lapsia ja perheitä on erilaisia ja heillä on erilaisia tapoja suhtautua asioihin sekä erilaisia tapoja toimia. Myös erotilanteet voivat olla hyvin erilaisia, joten ei löydy yhtä tiettyä tapaa toimia. Erotilanteissa parisuhteen osapuolten elämät eivät ole ainoat, jotka kokevat muutoksia. Vanhempien tulee muistaa ottaa myös lapset huomioon. Pienillä valinnoilla, voi olla suuri vaikutus lapsen kehitykselle. Lapsille tulee olla rehellinen ja kertoa mikä tilanne on, kuitenkin yksityiskohtiin menemättä. Lapsille on myös hyvä kertoa, mitkä asiat tulevat muuttumaan ja mitkä pysyvät samana. Tärkeää on kertoa myös, että vanhemmat eroavat toisistansa, eivät lapset ja vanhemmat keskenään. Lapsille ei kannata antaa turhia lupauksia, jotta he eivät joutuisi kokemaan lisää pettymyksiä. Lapselle tulee antaa aikaa muutokseen sopeutumiseen. (Himola 21.9.2017; Väestöliitto A 2017.)

Vanhempien ero on yksi yleisin lapsen elämän stressitekijöistä. Muutos järkyttää totuttuja perustuksia, jonka myötä lapsen käyttäytyminen tai persoona voi muuttua. Lapsi voi oireilla fyysisesti tai psyykkisesti eri tavoin. Pienellä lapsella voi esiintyä esimerkiksi painajaisia, housuun virtsaamista tai kiukuttelua. Lapsi saattaa kadottaa väliaikaisesti kaikki itsenäistymisen merkit, jotka hän on jo saavuttanut. Lapsessa näkyviin muutokseen tulisi reagoida, koska muutostilanteissa lapsi voi tuntea olonsa turvattomaksi. Vanhemman tulisi olla lapselle ensisijainen tuki ja turva, mutta auttaja voi olla joku muukin lapselle tärkeä aikuinen. Lapsi voi tarvita myös ammatillista apua selviytyäkseen muutoksista. Oman erokriisinsä keskellä, voi vanhemmalle olla vaikeaa käsitellä yhtäaikaisesti, niin omia, kuin lapsenkin tunteita. (Ayalon & Fisher 1994, 41; Vanhempien keinot auttaa lasta eroprosessissa 2012; Näe mut! A 2017.)

Lapsen kannalta haavoittavimmat tekijät erossa ovat etävanhemman poissaolo jokapäiväisestä elämästä, lähivanhemman psyykinen hyvinvointi, vanhempien väliset riitaisuudet, vahingoittunut lapsi-vanhempi -suhde, stressaavat elämänmuutokset ja taloudellisen tilanteen heikentyminen. Vanhempien väliset riidat ja

vihamielisyys ovat riskitekijä lapsen kehitykselle riippumatta siitä, ovatko vanhemmat eronneet vai eivät. Silloin kun vanhempien suhde on hyvin riitaisa, voidaan miettiä, onko lapsen kannalta parempi vanhempien erota, kuin olla yhdessä. Stressaavat elämänmuutokset voivat aiheuttaa lapselle turvattomuuden tunnetta, mikä voi taas horjuttaa hänen psyykkistä tilaansa. (Väestöliitto A 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 23-27.)

Vanhempien riitelyn välikappaleeksi tai heidän viestinvälittäjäksi joutuminen ei tee lapselle hyvää. Samoin toisen vanhemman halventaminen on lapselle haitallista. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiin erotilanteesta riippumatta. Lapsi ei saisi kokea, ettei hänellä olisi oikeutta ja lupaa tavata, ajatella tai muutoin pitää yhteyttä toiseen vanhempaansa. Vanhempien ero ei anna vanhemmalle oikeutta lapsen hylkäämiseen, hänestä erkaantumiseen tai toisen vanhemman vieraanuttamiseen. (Väestöliitto A 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 67.)

Vanhemman uuden kumppanin mukaan tulo liian varhain, voi kuormittaa lasta. Eron myötä lapsi on saanut kokea monia muutoksia, joten lapsen kannattaa antaa rauhassa sopeutua muuttuneeseen tilanteeseen. Mitä useammat ihmissuhteet säilyvät eron jälkeen, sitä vähemmän lasta rasitetaan. Esimerkiksi sukulaiset, ystävät, koulu- tai päivähoitokaverit, tutut hoitajat ja opettajat ovat tärkeitä suhteita lapselle eron jälkeen. Sisarusuhteet ovat lapsille myös tärkeitä ja useimmiten olisikin parasta, että lapset saisivat jatkaa yhdessä kasvamista eron jälkeenkin. Syynä lapsien muuttoon eri talouksiin, ei saisi olla vanhempien yksinäisyys tai taloudellinen tilanne. (Väestöliitto A 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 76.)

Lapselle avioeron tapahtuminen, asuinalueen sekä koulun vaihtuminen voivat olla yhdessä erittäin vahingollisia. Eron tuomien kotioloihin vaikuttavien muutosten lisäksi lapsen koulumaailma ja siellä ennalta olevat sosiaaliset suhteet vaihtuvat. Uuden tilanteen lisäksi lapsen täytyy tottua uusiin koulukavereihin, jolloin lapsen pään sisällä tapahtuva sekasorto voi kaksinkertaistua. (Dolto 2005, 22.) Varhaiskasvatusikäisellä lapsella voi esiintyä samanlaista hämmennystä päiväkodin vaihtuessa.

Lapsen temperamenttiset tekijät vaikuttavat osaltaan siihen, miten rasittavaksi ero lapselle muodostuu. On havaittu, että lapset yleensä sopeutuvat elämän

muutoksiin eri tavoin. Lapsille, joilla on hitaasti tai vaikeasti muutoksiin sopeutuva temperamentti, vanhempien ero on erityisen suuri rasitus. Erosta selviytyminen vaatii aikaa. Ensimmäiset kaksi vuotta eron jälkeen ovat lapselle vaikeimpia. (Väestöliitto A 2017. Pruuki & Sinkkonen 2017, 21-35.)

Erosta lapselle aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia voidaan ehkäistä ns. Yhteistyövanhemmuudella. Silloin vanhemmat sitoutuvat yhdessä pitämään vastuun lapsesta ja pakottavat itsensä asialliseen vuorovaikutussuhteeseen toisen vanhemman kanssa. Vanhempien yhteisenä tavoitteena on turvata lapsen hyvinvointi. Yhteistyövanhemmuuden huomaa muun muassa joustavuudesta ristiriitatilanteissa, lapsen suojaamisesta vanhempien riidoilta, myönteisen kuvan ylläpitämisestä toisesta vanhemmasta, lasten asioiden hoitumisena ja lapsen näkökulman huomioimisena. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 72.)

Lapselle on hyvä kertoa ääneen, että hänellä on oikeus rakastaa molempia vanhempiansa. Lapsi huomioi tarkasti sen, miten vanhemmat suhtautuvat toisiinsa ja miten he puhuvat toisesta vanhemmasta. Vanhemman on tärkeää tukea lapsen yhteyttä toiseen vanhempaan, vaikka vanhempien välit eivät olisikaan kunnossa. Lapsen itsetunnon kannalta on tärkeää, että hän voi arvostaa molempia vanhempiaan erosta ja sen syistä huolimatta. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 70-72; Näe mut! A 2017.)

Vanhempi voi käsitellä erotilannetta lapsen kanssa esimerkiksi leikin tai kirjojen avulla. Vertaistuki ja vanhojen muistelu voivat olla apuna lapsen surua käsitellessä. Erosta puhuminen ja lapsen kysymysten salliminen ovat osa erotilanteen käsittelyä. Välillä on myös hyvä keksiä lapselle mukavaa tekemistä, jotta ero ja sureminen unohtuvat. (Näe mut! B 2017.)

2.5 Ammattilaisen rooli

Erosta on hyvä kertoa muille lasta lähellä oleville aikuisille, kuten opettajille ja päivähoitajille, jolloin he voivat seurata, tukea ja ymmärtää lasta paremmin. Lapsen käyttäytyminen ja suoritustaso voi muuttua huomattavasti aiempaan verrattuna. He voivat olla myös apuna miettimässä, tarvitseeko lapsi erityistä tukea erosta yli pääsemiseksi. Lapsen tehtävänä ei ole tiedottaa muita vanhempien

erosta, vaan vanhempien tulee tehdä se itse. Lasta voi kuitenkin kannustaa keskustelemaan erosta ystäviensä kanssa. (Väestöliitto A 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 77.)

Päiväkodin henkilökunta voi tukea lasta lämpimällä ja turvallisella päiväkotiympäristöllä sekä antamalla lapselle keinoja käsitellä tunteitaan. Päiväkodin henkilökunta voi havaita päiväkodissa lapsen leikin muuttuneen passiiviseksi ja jäykäksi vanhempien eron jälkeen. Myös lapsen luovan mielikuvituksen käyttäminen voi loppua väliaikaisesti sekä lapsen kokeiluhalu vähentyä ja tarrautuminen aikuisiin lisääntyä. Lapsi voi päiväkodissa alkaa vaatia hyväksyntää sekä osoittaa aggressiota muita leikkikavereita kohtaan. (Ayalon & Flasher 1994, 41.)

Vanhempien olisi hyvä ottaa erosta puheeksi päiväkodissa, koska tietoisena asiasta päiväkotikiitos voi auttaa lasta asiankäsitelyssä. Päiväkodissa ero olisi hyvä ottaa puheeksi lapselle, jotta lapsi alkaisi pitää tilannetta normaalina. Lapsen olisi hyvä oivaltaa, ettei vanhempien ero ole mikään salaisuus mitä pitäisi hävetä. Esimerkiksi päiväkodissa voidaan lukea lapsen kanssa eroa käsittelevää lasten kirjaa, jonka hahmosta lapsi voi saada niin sanottua vertaistukea. (Himola 2017.) Esimerkiksi Tuisku (2008) on tehnyt Kuun ja auringon lapset -teoksen, jonka tarkoituksena on auttaa lasta selviytymään erosta ja menetyksistä mielikuvitusrikkaan eläintarinan avulla.

Vanhempi voi hakea apua eroon useista eri paikoista. Eroapua tarjoavat muun muassa kunnat, seurakunnat, eri järjestöt ja yritykset sekä oikeuslaitos. Internetistä löytyy myös useita vertaistukiryhmiä ja erilaisia oppaita. Ajantasaista tietoa oman paikkakunnan palveluista löytyy internetosoitteesta www.apuaeroon.fi, jota ylläpitää Ensi- ja turvakotien liitto. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 168.)

Perheasiainsovittelu on sosiaalipalvelu, joka on käytettävissä perheessä ristiriitailanteissa. Yleisimmin perheasiainsovittelua käytetään vanhempien erotilanteissa ja sen jälkeen syntyvien erimielisyyksien ratkaisemiseksi. Sovittelulla pyritään ratkaisemaan ristiriidat osapuolten välisin neuvotteluin ja sopimuksin. Sovittelija kiinnittää erityistä huomiota lapsen aseman turvaamiseen ja auttaa vanhempia järjestämään lapsen asiat sovinnollisesti. Perheasiainsovittelussa on tarkoitus sopia esimerkiksi siitä, jääkö lapsi vanhempiensa yhteiseen huoltoon, kumman

luona lapsi asuu, miten lapsi tapaa sitä vanhempansa, jonka luona hän ei asu ja miten vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta. (Perheasiainsovittelu 2017)

Kasvatus- ja perheneuvontaa järjestetään kunnan perheneuvolassa. Neuvontaa annetaan lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi sekä lapsiperheiden omien voimavarojen vahvistamiseksi. Palvelu räätälöidään perheen tarpeen mukaisesti. Perheneuvola järjestää muun muassa pariterapiaa, eroneuvontaa sekä vertaistukiryhmiä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 169.)

Lastenvalvojan palveluita voi saada kunnan sosiaalitoimen kautta. Lastenvalvojat auttavat lapsen asumiseen, tapaamisoikeuteen, huoltoon ja elatukseen liittyvien sopimuksien tekemisessä ja sopimuksen vahvistamisessa. Sopimuksen tekevät vanhemmat yhdessä, joten molempien vanhempien on osallistuttava lastenvalvojan neuvonta-ajalle. (Rovaniemi 2017; Pruuki & Sinkkonen 2017, 169.)

Valtion oikeusapu toimistosta vanhemmat voivat hakea apua oikeudellisiin kysymyksiin. Sitä kautta on myös mahdollista saada asioiden hoitamiseen avustaja, kokonaan tai osittain, valtion maksamana. Oikeusapu kattaa kaikki oikeudelliset kulut. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 170.)

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on 41 perheasiain neuvottelukeskusta, jotka tarjoavat ammatillista keskusteluapua sekä vertaistukea. Eroryhmissä käsitellään erokriisin synnyttämiä tunteita ja pyritään pääsemään niistä ylitse. Palvelut ovat maksuttomia ja tarjolla kaikille. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2017.)

Ensi- ja turvakotien liitto on järjestö, joka auttaa vaikeissa ja turvattomissa oloissa olevia lapsia ja perheitä. Järjestö tekee myös perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Suomessa järjestöllä on yhdeksän ensikotia, kuusi päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja 13 turvakotia, jotka tarjoavat perheiden tarvitsemaa ammatillista apua ja vapaaehtoisten tukea. Ensi- ja turvakotien liiton ylläpitämä Neuvokeskus tarjoaa tukea erotilanteissa oleville lapsiperheille. (Ensi- ja turvakotien liitto 2017..)

3 METODOLOGISET JA EETTISET VALINNAT

Tutkimuskysymyksenämme oli, miten vanhemmat voivat omalla toiminnallaan huomioida varhaiskasvatusikäisen lapsensa edun toteutumista erotilanteessa. Tarkoituksena oli siis tuoda tietoa lapsen edun huomioimisesta vanhempien erotilanteessa. Halusimme luoda matalankynnyksen välineen tiedon saantiin, joten kokosimme haastatteluiden tulosten ja teoriatiedon pohjalta lyhyitä videoita aiheen tiimoilta. Rajasimme tutkimuksemme käsittelemään varhaiskasvatusikäisiä. Opinnäytetyömme menetelmäsuuntaukseksi valitsimme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Päädyimme keräämään aineiston haastattelemalla, koska sitten saimme yksityiskohtaista tietoa asiasta tietäviltä. Valitsimme teemahaastattelun haastattelumenetelmäksi ja teemoittelun analysointimenetelmäksi. Pyrimme ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä ja paneutumaan aiheeseen syvemmälle, jolloin valitsimme laadullisen tutkimuksen enemmän, kuin määrällisen tutkimuksen. Lisäksi halusimme hankkia aineistoa enemmän haastattelemalla, kuin kvantitatiivisesti, jolloin laadullinen tutkimus sopi paremmin menetelmäsuuntaukseksi. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata todellista elämää. Laadullinen tutkimus tuo esille tutkittavien omat havainnot tilanteista. Tutkimuksessa on otettava huomioon todellisuus, jota ei voi pilkkoa mielivaltaisesti osiin. Tapauksia tulee käsitellä ainutlaatuisina ja aineisto tulee analysoida sen mukaisesti. Laadullisen tutkimuksen yleisin aineistonkeruumenetelmä on haastattelu. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152-155)

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, joka on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmä. Aineistoa kerätessä, meillä oli pyrkimyksenä saada ymmärrystä tutkittavaan aiheeseen. Tarkoituksena oli luoda kokonaisvaltainen ymmärrys haastateltujen eri näkökulmien pohjalta. Teemahaastattelussa haastattelijalla on valmiit teemat mietittynä, joiden avulla hän käy vapaata keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelijalla huolehtii siitä, että hän käy kaikki teemat kaikkien haastateltavien kanssa läpi. Teemahaastattelu loi analyysin pohjaksi selkeät teemat, joiden avulla aineistoa oli helppo hallita sekä analysoida. (Eskola 2007, 32-46.)

Valitsimme teemahaastattelun aineistonkeruumenetelmäksi sen johdonmukaisen etenemisen vuoksi. Lisäksi se on luotettavampi ja yksityiskohtaisempi menetelmä, kuin esimerkiksi kyselyt. Kyselyihin haastateltava voi vastata kiireellä ja sen kautta virheellinen tieto leviää herkemmin, kun haastattelija ei ole henkilökohtaisesti läsnä. Haastatteluiden kautta saimme paljon monipuolisempaa tietoa, kuin mitä kysely suurelle kohderyhmälle olisi tuottanut. Haastatteluissa pysyimme tarvittaessa esittämään lisäkysymyksiä haastateltaville. Tämä aineistonkeruumenetelmä sopi hyvin tarvitsemamme aineiston keruuseen, sillä halusimme kerätä aineistoa ilmiöstä useammasta eri näkökulmasta. Teemahaastatteluun teemat valitsimme hankkimamme teorian pohjalta, aiheen rajauksen ja tutkimuskysymyksen avulla. Haastateltavan kohdejoukon valitsimme sillä perusteella, että he tiesivät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon tai heillä oli omaa kokemusta siitä.

Haastattelimme yhtä eroasiantuntijaa, kahdeksaa eronnutta vanhempaa sekä yhtä vanhempien eron kokenutta lasta. Eroasiantuntijaan olimme aluksi yhteydessä sähköpostitse, mutta haastattelu suoritettiin hänen työpisteessään. Muut haastattelut sovimme puhelimitse tai kasvotusten.

Lähes kaikki eron kokeneiden haastatteluista toteutettiin haastateltavien kotona. Tarkoituksena oli luoda heille kotoisa tunnelma, jossa he pystyisivät keskustelemaan rauhassa, myös vaikeista asioista. Kahdessa tapauksessa tapasimme neutraalissa ympäristössä, sillä haastateltavat toivoivat sitä. Suoritimme haastattelut yksin, jotta haastateltavat eivät tuntisi oloaan epämukavaksi kahden haastattelijan kanssa.

Laadimme kysymykset valmiiksi ennen haastatteluja. Kysymykset muodostuivat tutkimuskysymyksemme ja keräämämme teorian pohjalta. Jokaisen kysymyksen tavoitteena oli saada vastauksia tutkimuskysymykseemme. Kysymykset löytyvät liitteinä työn lopusta (Liite 1-3). Valmiiden kysymysten pohjalta kävimme vapaa- muotoista keskustelua haastateltavien kanssa. Äänitimme keskustelut, jotta haastattelijan ei tarvinnut keskittyä kuuntelemisen sijasta kirjoittamiseen. Haastatteluiden äänitykseen kysyimme haastateltavilta luvat.

Kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko ovat tutkimuksen pääosio. Analyysivaiheessa tutkija saa ongelmiinsa vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2000, 207.) Sisällönanalyysissa kävimme läpi litteroidun aineiston ja keräsimme sieltä yhteiset tekijät. Luokittelimme tulokset haastateltavan ryhmän mukaan (Asiantuntija, eronnut vanhempi ja vanhempien eron kokenut lapsi), jonka jälkeen analysoimme tuloksia teemoittelemalla tutkimusaineistosta keskeisimmät tekijät. Aluksi muodostimme teemat aineistosta toistuvista tekijöistä ja aloimme sitten tarkastella niitä tarkemmin. (Jyväskylän Yliopisto 2016; Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-93.) Aineistosta teemoittelun jälkeen esille nousivat yhteistyövanhemmuus, rajojen ja rakkauden asettaminen, toimiva kommunikointi, läheisten tuki sekä ammattiavun hakeminen.

Tutkimusotteemme oli kuvaileva. Kuvaileva tutkimusote luetaan mielellään sisällönanalyysien joukkoon, joilla tarkoitetaan yleensä kaikkia sellaisia laadullisia tutkimusmenetelmiä, joiden tarkoituksena on jollakin tavalla jäsentää, tiivistää ja kuvata tutkimusaineistoa. (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2017) Videota ajatellen hankkimaamme tietoa tulikin jäsenellä ja tiivistää, sekä valmis video itse olisi tapa kuvata ja esittää tieto, jolloin kuvaileva tutkimusote oli järkevin vaihtoehto.

Eettisyyttä on hyvä pohtia opinnäytetyötä tehdessä. Jo itsessään aiheen valinta on eettinen kysymys. Aihetta valitessa tulee miettiä, ettei aihe ole puolueellinen tai valmiiksi luokitteleva. Lisäksi on mietittävä, miksi tutkimukseen aletaan ja kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan. Tutkijalla tulee olla tavoitteena saada vastauksia tutkimuskysymykseen ilman voiton tavoittelua. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 126-129.) Halusimme opinnäytetyömme avulla löytää keinoja, joilla vanhemmat voivat huomioida lapsen etua eroprosessin aikana.

Haastatteluissa mukana olevien ihmisten kunnioittaminen on tärkeää aineistoa kerätessä. Sanavalinnoilla on suuri merkitys ja niiden ei tulisi loukata ketään. Lisäksi yleistäminen tulisi unohtaa. Ihmisten elämän tarkastelu on keskeistä sosiologisten tutkimuksissa, joten eettisyys on erityisen tärkeää. On keskeistä pohtia, mitä aiheita saa, voi tai pitää tutkia. Eettiset säädökset eivät suoraan kiellä tutkittavien henkilökohtaiseen elämään tunkeutumista, mutta on hyvä kunnioittaa tutkittavia ja heidän oikeuksiaan. Tärkeää olisi pystyä miettimään näkö-

kulma, josta lähteä tarkastelemaan aihetta ilman ennakkoluuloja. Luottamuksellisuutta pidetään pelkästään jo itsestään selvänä arvona tutkimusta tehdessä. Mukana olevien henkilöiden tietojen on pysyttävä salassa siten, ettei heitä pystytä tunnistamaan niistä. (Pohjola 2007, 11-30.)

Opinnäytetyötä tehdessämme esiin nousi muutamia eettisiä kysymyksiä. Jotta työmme olisi luotettava, tulee meidän kunnioittaa hyvän tieteellisen käytännön mukaisia vakioituja työhöjeita (Mäkelä 1998. 57-101). Lähdetietojen on oltava luotettavia ja tekstissä ei saa esiintyä suoraa plagiointia toisten ihmisten teksteistä. Mitä haastatteluihin tulee, emme saaneet muokata haastateltavien sanoimia toisiksi. Videossa esiintyvistä henkilöistä olimme myös vastuussa. Pidimme siinä esiintyvät henkilöt nimettöminä ja video tuli ainoastaan tilaajan käytettäväksi. Hankimme videon näyttelijöiltä suostumukset videon esittämiseen Lapin ensi- ja turvakodin asiakkaille.

4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

4.1 Asiantuntijan haastattelu

Haastattelimme Sinikka Himolaa, joka on työskennellyt Siivet -projektissa, jonka yhtenä tavoitteena oli kehittää eroneuvonta -toimintaa. Nykyään hän työskentelee Kemin kaupungilla varhaiskasvatuksen puolella. Kyselimme hänen mielipiteitään siitä, miten ottaa lapsi huomioon erotilanteessa.

Sinikka Himolan mielestä eri lapset käsittelevät eroa erilaisilla tavoilla ja erotilanteillakin on keskenään erilaiset lähtökohdat. Lapsia ja perheitä on erilaisia erilaisineen tapoineen. Erotilanteen tapahtuessa lapsi olisi hyvä saada tietoiseksi asiasta. Hänelle tulisi kertoa, mitä on tapahtumassa ja hänelle luotaisiin kuva siitä, mitä on tapahtunut ja mitä tulee tapahtumaan. (Himola 2017)

Himolan mukaan lähiverkoston tuki on tärkeää. Vanhempi pystyy tukeutumaan lähiverkostoon, mikäli tuntee, että omat voimavarat eivät riitä. Lapsi voi olla välillä hoidossa esimerkiksi isovanhempien tai kummien luona. Lapsellekin voi olla lähiverkostosta hyötyä. Jos lapsi viettää aikaa lähiverkoston kanssa, hän voi uskoutua sen jäsenille esimerkiksi eron aiheuttamista tunteistaan, joista ei halua puhua vanhempiensa kanssa, koska lapsi voi pelätä esimerkiksi pahoittavansa näiden mielen. (Himola 2017)

Vanhempien olisi hyvä osata lähestyä lasta kielellä, jonka lapsi ymmärtää. Lapset käsittelevät eron kuitenkin eri tavalla kuin aikuiset. Tilanteessa tulisi erottaa tunteet toisistaan. Vanhemman ei tulisi istuttaa omia tunteita lapseen, vaan pikemminkin selvittää, mitkä ovat lapsen omat tunteet. Eron aikana syntynyttä vihaa tai pettymystä ei tulisi syöttää lapselle. Lapsi pitäisi mahdollistaa näkemään asioita itsenäisesti. Lapsen eroprosessille olisi myös hyvä antaa omaa tilaa asian käsittelyä varten. Lähiverkkoa ei tulisi rajoittaa lapselta. Esimerkiksi toisen vanhemman isovanhempien näkeminen on verkoston rajoittamista lapselta. Verkoston tulisi säilyä lapselle mahdollisimman laajana. (Himola 2017)

On tärkeää tarkkailla erotilanteen jälkeen, miten lapsi reagoi. Lapsilla on erilaisia tapoja reagoida erotilanteissa. Lapsen tunnetta ei tulisi olettaa tai omaa tunnetta ei tulisi siirtää lapselle. Kiltiltä ja iloiselta vaikuttava lapsi voi oikeasti olla surullinen, mutta hän voi oikeasti ajatella, että ei ole sopivaa näyttää tätä tunnetta, vaan häneen tulee olla reipas ja iloinen. Lapselle sen sijaan tulisi opettaa ja sanoittaa hänen omia tunteita ja rohkaista ilmaisemaan niitä. Ei ole väärin olla esimerkiksi vihainen. Vihaisuutta ei tulisi tukahduttaa ja hautoa sisällä. Tunne ja teko tulisikin erottaa selvästi. Lapsella on oikeus olla vihainen, mutta tapa miten tämän vihan kanavoi, merkitsee. Miten vihan voisi purkaa järkevästi? Lapsella on siis oikeus tunteisiinsa, mutta syyllisyys on poikkeuksena tunne, jota lapsen ei pitäisi kokea erotilanteesta. Syyllisyyttä haetaan usein arjen pienistä asioista ja tilanteista. Lapselle on hyvä tehdä selväksi, että asia on aikuisten välinen, eikä lapsen tarvitse kantaa huolta omasta osallisuudestaan asioihin. (Himola 2017)

Lapsilla tunteiden kirjo eroprosessissa on hyvin laaja ja tunteina esiintyy usein pelkoa, hämmennystä, surua, alakuloa ja vihaa. Lapset voivat olla jopa helpottuneita. Lapselle voi olla helpotus päästä pois piinallisesta ilmapiiristä kotona. Tunteet näkyvät usein lapsessa itkemisenä, raivona tai hiljaisuutena. Lapsi voi myös syyllistää itseään paljon. Lapsen oma temperamentti vaikuttaa tunteiden näkyvyyteen. Lapsi tarkkailee paljon eronnutta vanhempaansa ja voi alkaa luoda tai varoa rooleja. Esimerkiksi lapsi voi alkaa vältellä viestinviejän roolia, mikäli huomaa tästä seuraavan lisää riitaa vanhempien välillä. Lapsi saattaa luoda jopa aikuisen roolin itselleen ja alkaa huolehtia perheen asioista, mikäli aikuinen on kykenemätön niitä hoitamaan. Aikuisen tulisi pitää oma roolinsa ja vapauttaa lapsi vääristä rooleista. Lapset ovat oikeutettuja lapsuuteen ja vaikka aikuisilla parisuhde katkeaisi, olisi hyvä pystyä säilyttämään toimiva vanhemmuussuhde käytännön ja lapsen edun vuoksi. Toista vanhempaa tulisi kunnioittaa ja arvostaa lapsen toisena huoltajana. Lapsella on kuitenkin oikeus rakastaa ja nähdä molempia vanhempiaan eron jälkeen. (Himola 2017)

Avioeroja tapahtuu nykyään paljon, mutta läheskään kaikki eivät hae erotilanteeseensa ulkopuolista apua. Mikäli ero on hoidettu hyvin, niin ulkopuolista apua ei välttämättä edes tarvita. Erotilanteessa olisi tärkeää, että toinen osapuoli kertoisi edes syyn jätetylle osapuolelle, koska se on vähintään toisen kunnioittamista.

Eronneita vanhempia on yleensä vaikea saada tukiryhmiin vahvan varauksellisuuden vuoksi. Ryhmiin hakeneet ovat kuitenkin saaneet vertaistuellisuudesta todella hyvää tukea. Ero ei nykyään myöskään ole enää vaiettava aihe. Apua eroon löytyy hyvin Internetistä. Keskustelupalstat ovat yleensä erittäin kärjistäviä ja eivät välttämättä parhaita eron käsittelyn kannalta, mutta esimerkiksi Apuaeroon.com on laadukas sivusto. (Himola 2017)

4.2 Erovanhempien haastattelut

Haastattelimme viittä äitiä ja kolmea isää, jotka olivat eronneet lastensa toisesta vanhemmasta, lasten ollessa varhaiskasvatus ikäisiä. Haastateltujen ikäjakauma oli 26-53 -vuotta. Kahdessa tapauksessa erosta oli kulunut noin 20 vuotta, viidessä tapauksesta noin 10 vuotta ja yhdessä tapauksessa alle 2 vuotta. Osa haastatelluista oli seurannut lapsensa kehitystä jo monta vuotta eron jälkeenkin, kun taas osalla haastatelluista oli ero vielä tuoreessa muistissa. Muutamissa tapauksissa ero oli todella riitaisia ja osassa asiat sujuivat jouhevammin. Eräässä tapauksessa oli lastensuojelu matkassa ja joissain tapauksissa ei mitään ammatillaisapua. Saimme siis haastatteluista monenlaista näkökulmaa.

Haastatellut korostivat vanhempien välien tärkeyttä. Heidän mukaansa lapsen asiat pitäisi pystyä hoitamaan sovussa ja yhteisiä pelisääntöjä tulisi noudattaa. Haastateltavat korostivat kirjallisia sopimuksia, joista voi tarkistaa asian erimielisyys tilanteissa. Lisäksi sopimuksen avulla esimerkiksi tapaamiset molempien vanhempien kanssa on turvattu lapselle. Lapsen ja toisen vanhemman välejä tulisi kunnioittaa ja pyrkiä vaalimaan. Vanhempien tekemistä virheistä ei tulisi kertoa lapselle ja lisäksi toisesta vanhemmasta tulisi puhua ystävälliseen sävyyn lapsen kuullen.

Haastateltujen vanhempien mielestä lapselle täytyy antaa turvaa muutosten keskellä. Hänelle tulee kertoa tilanteesta, lapselle sopivalla tavalla. Lapsen pitäisi antaa kysellä ja kysymyksiin tulisi pyrkiä vastaamaan osaamallaan tavalla. Lapselle täytyy kertoa, että hän ei ole syy vanhempien eroon. Haastatellut korostivat myös, että eivät ole yli-ihmisiä ja näin jälkeinpäin he ovat ajatelleet, miten olisivat voineet toimia paremmin.

Suurin osa vanhemmista oli tyytyväisiä ammattilaisapuun, kuten lastenvalvojiin, neuvolaan, perhetyöntekijöihin sekä päivähoitoon. Kuitenkin osa haastatelluista äideistä jäivät kaipaamaan lisää apua esimerkiksi neuvolasta sekä päivähoitosta. Kaksi haastateltavaa jäi kaipaamaan neuvolassa äidin voinnin seurantaan sekä ohjausta keskustelu- ja tukiryhmiin. Toiset kaksi haastateltavaa olisivat toivoneet päivähoiton auttaneen enemmän, esimerkiksi käsittelemällä yleisesti eroaerohetta varhaiskasvatustasoisesti ja tukemalla molempien vanhempien osallistumista yhteisiin palavereihin. Haastateltujen mukaan ratkaisuna näihin olisi voinut olla heidän aloite avun hakuun, mutta he olisivat toivoneet ammattilaisilta enemmän herkkyyttä tarttua asiaan. Eräs haastateltu isä nosti esille, että vanhempien tulisi itse hakea perheneuvolasta keskusteluapua itselle ja lapsille, sillä kukaan ei sieltä tule sitä sinulle tarjoamaan.

Haastateltavien sukupuolella ei ollut merkitystä asioita käsitellessä. Äidit ja isät molemmat huomioivat aika lailla samoja asioita, kun mekin huomioimme lähteistämme. Meidän haastatelluissa tapauksissa lapset jäivät yleisesti äidin luo ja viettivät enemmän aikaa äidin kanssa. Kuitenkin yhdessä tapauksessa äidin ja isän luona vietetty aika oli jaettu tasan. Siellä lapset muuttivat vuorotellen isälle ja vuorotellen äidille. Muuttopäivät olivat haastateltavan mukaan lapsille vaikeita. Lapsen vahdin vaihto -tilanteet koettiin yleisestikin melkein kaikkien haastateltavien kesken haastaviksi. Joissakin tapauksissa lapset olivat ne, jotka muuttivat ja joissakin tapauksissa lapsella oli vain yksi koti, jossa etävanhempi kävi kyläilemässä. Kaikki haastateltavat olivat pyrkineet omanlaiseen ja heidän tilanteeseen sopivaan ratkaisuun erotilanteesta selviämiseen lapselle mahdollisimman kivuttomasti. Kaikista toimivimmilta ratkaisut vaikuttivat niissä perheissä, joissa yhteistyövanhemmuus toimi.

4.3 Erolapsen haastattelu

Haastateltava oli 23 -vuotias, jonka vanhemmat erosivat hänen ollessaan viisi vuotias. Haastateltavan mukaan suurimpana muutoksena hänen elämässään vanhempien eron jälkeen näkyi etävanhemman poissaolo arkipäiväisistä toiminnoista. Haastateltavan kohdalla hän ja hänen veljensä kävivät joka toinen viikonloppu isänsä luona ja muuten asuivat äitinsä kanssa. Vuosi eron jälkeen äiti ja

lapset muuttivat eri paikkakunnalle (noin 1000 km päähän), jonka jälkeen tapaukset harvenivat pidemmille lomille. Haastateltava koki vieraantuneen isästänsä muuton jälkeen. Hän kuitenkin koki, että hänen yhteydenpitoa ei rajoitettu välimatkasta huolimatta, vaan hän sai olla puhelimitse etävanhempaan yhteydessä, milloin halusi. Haastateltava koki myös vieraantuneen veljestänsä, joka muutti kolme vuotta eron jälkeen isänsä luokse, jonka jälkeen sisarukset kasvoivat eri talouksissa. Haastateltavan mukaan hänen suhteensa veljeensä on kuitenkin nykypäivänä läheinen.

Toiseksi isoksi muutokseksi haastateltava koki uusioperheiden synnyn. Hänen isänsä meni uudelleen naimisiin ja sai uusi lapsia. Myös haastateltavan äidillä oli uusi miesystävä. Haastateltava myönsi olleen nuorempana mustasukkainen isänsä uudelle perheelle, mutta nykypäivänä hänellä ei ole mitään heitä vastaan.

Haastateltava ei huomannut taloudellisen tilanteen muuttuneen vanhempien eron jälkeen, sillä vanhemmat pitivät raha-asiat omana tietonaan. Haastateltava olisi toivonut vanhemmilta enemmän yhteistoimintaa, jossa hän olisi voinut olla molempien vanhempien kanssa. Hän korostaa sitä, kuinka mukavaa hänestä on, kun hänen vanhempansa ovat nykypäivänä hyvissä väleissä, uusista perheistä ja erosta huolimatta. Hän olisi toivonut heidän välien parantuneen jo, kun hän oli vielä lapsi.

Haastateltava halusi antaa neuvon muille eronneille vanhemmille, että toista vanhempaa ei tulisi haukkua toiselle, sillä lapsista se ei tunnu kivalta. Lapset haluavat rakastaa molempia vanhempia, joten antakaa heille siihen mahdollisuus. Lisäksi hän toivoo, että lapset pystyisivät puhumaan avoimesti vanhemmistaan molemmille vanhemmilleen.

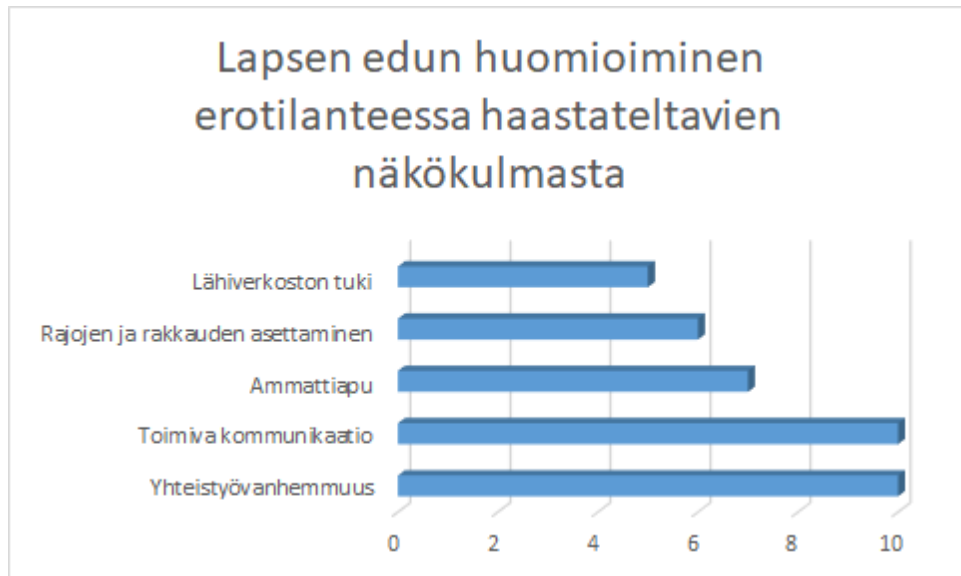
4.4 Yhteenveto

Huomasimme haastatteluiden perusteella, että vanhemmat näin jälkeenpäin osaavat kertoa, miten lasta tulee huomioida erotilanteessa, mutta he eivät välttämättä olleet tiedostaneet kaikkia niistä oman eroprosessin aikana. Hyvä asia

tässä on se, että he ovat oppineet omasta erostaan ja voivat nyt jakaa omia kokemuksiaan muille ja sillä tavoin myös auttaa muiden erotilanteiden käsittelyä. Haastateltavat vanhemmat huomioivat paljon samoja asioita, joita meidän lähteistä nousee esille. Myös haastateltu vanhempien eron kokenut piti tärkeänä samoja asioita lapsen huomioimisessa erotilanteessa, kuin meidänkin lähteistä löytyi.

Saimme kattavasti tietoa monesta eri näkökulmasta haastatteluiden avulla. Vanhempien eron kokeneen haastattelu oli erittäin antoisa, sillä sitä kautta saimme sellaisen henkilön näkökulman, jonka huomioimiseen perustamme koko tutkimuksemme. Haastateltava osasi kertoa, miten häntä oli huomioitu hänen vanhempiansa erotilanteessa ja myös, miten hän olisi halunnut tulla huomioiduksi. Asiantuntijan näkökulma toi meille monien vuosien käytännön työelämän kokemuksen siitä, miten on joskus huomioitu ja miten nykypäivänä voi huomioida lapsen edun toteutumista. Vanhempien haastatteluista saimme isän ja äidin näkökulmaa siitä, miten he näkevät lapsensa tarpeet ero-prosessin keskellä ja sen jälkeen.

Jokaisessa haastattelussa haastateltavat nostivat yhteistyövanhemmuuden ja siihen liittyvät asiat tärkeiksi asioiksi lapsen huomioimisen kannalta. Meidän useiden lähteidenkin mukaan se tukee lapsen normaalia kehitystä ja on isossa osassa lapsen huomioimisessa. Kuten jo aiemmin olemme maininneet työsämme, että yhteistyövanhemmuuteen kuuluu muun muassa joustavuus ristiriitatilanteissa, lapsen suojaaminen vanhempien riidoilta, myönteisen kuvan ylläpitäminen toisesta vanhemmasta, lasten asioiden hoituminen yhteisymmärryksessä sekä lapsen näkökulman huomioiminen. Näiden asioiden mukaan toimiminen vähentää eron tuomia negatiivisia vaikutuksia lapselle. (Pruuki, Sinkkonen 2017, 72.)

Kuvio 3. Lapsen edun huomioiminen erotilanteessa haastateltavien näkökulmasta

Muita päätekijöitä lapsen huomioimiselle vanhempien erotilanteessa löysimme haastatteluiden perusteella rajojen ja rakkauden asettamisen, toimivan kommunikoinnin, lähipiirin tuen sekä ammattiavun vastaanottamisen (Kuva 3.). Jokaisen haastatellun vanhemman erotilanne ja perhe olivat erilaisia, joten heidän selviytymiskeinonsakin poikkesivat hieman toisistansa.

Toimivalla kommunikoinnilla tarkoitamme sekä vanhemman ja lapsen välistä, että vanhemman tai lapsen ja tukijan välistä toimivaa vuorovaikutusta. Tunteista on tärkeää opetella puhumaan, sillä puhumalla niistä ja omista ajatuksista äänen, esimerkiksi läheiselle henkilölle, asiat järjestyvät usein myös omassa mielessä (Väestöliitto B 2017). Vanhemman ja lapsen välinen toimiva kommunikaatio perustuu rehellisyyteen ja toisen kunnioittamiseen. Haastateltavien ja meidän lähteidemme mukaan lapsille tulee olla rehellinen ja kertoa mikä tilanne on, kuitenkin yksityiskohtiin menemättä. Lapsille tulee kertoa myös, mitkä asiat tulevat muuttumaan ja mitkä pysyvät samana. Tärkeää on kertoa myös, että vanhemmat eroavat toisistansa, eivät lapset ja vanhemmat keskenään. (Himola 21.9.2017; Väestöliitto A 2017.)

Lähipiirin tuki ja ammattilaisavun vastaanottaminen nousivat haastateltavien vanhempien keskuudessa suosioon. Himolan mukaan lähiverkoston tuki on tärkeää,

sillä vanhempi pystyy tukeutumaan lähiverkostoon, kun tuntee, että omat voimavarat eivät riitä. Lähteemme pitivät näitä asioita myös tärkeinä. Vanhemman tulisi olla lapselle ensisijainen tuki ja turva, mutta auttaja voi olla joku muukin lapselle tärkeä aikuinen. Lapsi voi tarvita myös ammatillista apua selviytyäkseen muutok-
sista. Oman erokriisinsä keskellä, voi vanhemmalle olla vaikeaa käsitellä yhtäai-
kaisesti, niin omia, kuin lapsenkin tunteita. (Vanhempien keinot auttaa lasta ero-
prosessissa 2012; Näe mut! A 2017.)

Eron jälkeen lapsen häiriökäyttäytyminen on usein huomion hakemista. Vanhem-
man oma tunnekuuhu voi sokaista vanhemman huomion lapsesta muualle. Myös
muutoksiin tottuminen ja uuden elämäntyylin etsiminen voivat viedä aikaa, jolloin
vanhemmilta voi unohtua lapselle rajojen asettaminen. Lapselle rajojen asettami-
nen ja rakkauden osoittaminen voivat helpottaa lapsen huomion hakua. (Pruuki,
Sinkkonen 2017, 22-25.) Haastateltavat vanhemmat ja asiantuntija pitivät myös
rakkauden ja rajojen asettamista tärkeinä. He varsinkin painottivat rakkauden
osoittamista, sillä lapsi kokee paljon muutoksia eroprosessin aikana, jolloin se tuo
turvaa lapselle.

Lapsen kannalta haavoittavimmat tekijät erossa ovat etävanhemman poissaolo
jokapäiväisestä elämästä, lähivanhemman psyykinen hyvinvointi, vanhempien
väliset riitaisuudet, vahingoittunut lapsi-vanhempi -suhde, stressaavat elämän-
muutokset ja taloudellisen tilanteen heikentyminen (Väestöliitto A 2017; Pruuki,
Sinkkonen 2017, 23-27). Haastatellun vanhempien eron kokeneen lapsen mu-
kaan hänelle haavoittavimmat tekijät vanhempien erotessa olivat etävanhemman
poissaolo sekä myöhemmin sisaruksen muuttaminen etävanhemman luo. Haas-
tateltava mainitsi myös vanhempien välisten riitaisuuksien olleen hankalaa avoi-
men kommunikaation saavuttamiseksi.

Videot loimme tuloksien pohjalta, joten teemoina videoilla olivat lapsi eron keski-
össä, lapsen tunteiden huomioiminen, avun hakeminen sekä erotilanteesta ai-
heutuvat muutokset. Videoihin sisällytimme aineistosta ja lähteistä esiin nous-
seita yhteneviä teemoja: yhteistyövanhemmuus, lapsi-vanhempi -suhde, tuntei-
den tunnistaminen ja käsitteleminen, rakkauden osoittaminen, lähipiirin tuki ja
ammattilaisapu, toimiva kommunikointi, eron tuomat muutokset ja lapsen kan-
nalta haavoittavimmat tekijät erotilanteessa. Yhdistimme keskenään parhaiten

sopivat teemat samoihin videoihin. Videoiden sisällöstä kerromme tarkemmin seuraavassa kappaleessa 5 videot lapsen huomioimiseen erotilanteessa.

5 VIDEOT LAPSEN HUOMIOIMISEEN EROKILANTEESSA

Työmme tilajaa Lapin ensi- ja turvakoti auttaa perheitä muutostilanteissa. Tapasimme Lapin ensi- ja turvakodilta lapsiperheiden palveluiden työntekijöitä, joiden toiveena oli, että kasaisimme lyhyitä videoita työssämme esiin nousseista teemoista. Lapin ensi- ja turvakoti auttaa meitä videon välittämisessä eroperheille ja he voivat myös käyttää sitä työvälineenä eroperheitä auttaessa. Videon suunnittelu ja valmistamisprosessissa tilaajalla oli mahdollisuus vaikuttaa videomme sisältöön. Lapin ensi- ja turvakoti antoi meille kuitenkin melko vapaat kädet lapsen etua käsiteltävien asioiden suhteen. Onnistuessaan videot pystyvät vaikuttamaan ja auttamaan apua tarvitsevia henkilöitä erokilanteessa. Videoiden valmistuttua luovutimme ne tilaajan käyttöön. Videoissa kuvilla ja musiikilla voimme herättää katsojassa tunteita, jotka koskettavat häntä.

Alkuperäinen ideamme oli luoda yksi pitkä video, mutta tilaajamme halusi mieluummin neljä lyhyempää videota. Käsikirjoitimmekin neljä noin kahden minuutin pituista videota ja sovimme kuvausviikonlopun, jolloin kuvaisimme materiaalit kaikkiin neljään videoon. Kuvasimme yhteistyössä kahden eri perheen kanssa. Toisessa perheessä oli yksi pieni lapsi ja toisessa kaksi varhaiskasvatusikäistä lasta. Perheiden lasten iät olivat ideaalit opinnäytetyömme aiheen kanssa. Sään lisäksi olimme ottaneet huomioon yhteistyössä olevien henkilöiden aikataulut. Kuvauksiin kului lähestulkoon koko viikonloppu. Tämän jälkeen kävimme videomateriaalin läpi, otimme parhaimmat kohtaukset ja loimme niille järjestyksen. Tämän jälkeen yksittäiset pätkät yhdistettiin neljäksi kokonaisuudeksi ja editoitiin. Videoiden audio poistettiin ja päälle asetettiin kuhunkin videoon musiikit. Alkuperäinen suunnitelmamme musiikin kannalta oli pyytää käyttöoikeuksia erään suomalaisen artistin kappaleeseen, mutta jouduimme lopulta hankkimaan musiikit videoille toisaalta. Kun videomateriaali oli koossa ja editoitu, sovimme ja suoritimme äänitykset. Videomateriaalit olivat valmiit, kun äänitykset lisättiin videoihin.

Halusimme toteuttaa opinnäytetyöhön toiminnallisen osuuden ja jo opinnäytetyön alkuvaiheessa tulimme yhdessä siihen lopputulokseen, että voisimme toteuttaa toiminnallisen osion audiovisuaalisesti videona. Meillä oli kuvaamista ja äänittämistä varten tarvittavat resurssit, mitä tuli laitteistoon, sekä tiedossa potentiaalisia

näyttelijöitä. Lisäksi saimme yhteistyöhön henkilön, joka osasi editoida videomateriaalia. Kaikki tarvittavat työkalut olivat siis kasassa ja pystyimme aloittamaan käsikirjoituksen suunnittelun.

Videot kokosimme aineiston ja lähteiden perusteella nousseista teemoista. Ensimmäinen video käsitteli rehellisyyttä, lapsi-vanhempi -suhdetta, muutoksia ja ammattiapua. Toinen video käsittelee tunteiden tunnistamista ja käsittelyä sekä yhteistyövanhemmuutta. Kolmas video käsittelee lähipiirin tukea, ammattilaisapua sekä keinoja eron käsittelylle. Neljäs video käsittelee muutoksia, haavoittavimpia tekijöitä, lähipiirin tukea sekä yhteistyövanhemmuutta. Videoiden sisällöistä löytyy kooste taulukosta 1.

	Video 1	Video 2	Video 3	Video 4
Toimiva kommunikointi	X			
Yhteistyövanhemmuus		X		X
Muutokset	X			X
Lähiverkoston tuki			X	X
Ammattiapu	X		X	
Tunteiden huomioiminen		X		
Haavoittavat tekijät	X			X
Keinoja käsittelyyn			X	

Taulukko 1. Yhteenveto videoiden sisällöistä

Yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa. Sama koskee myös liikkuvaa kuvaa. Draaman keinojen avulla voimme pyrkiä herättämään katsojan mielenkiinnon ja ylläpitämään sitä läpi videon. Käsikirjoitusta siirtämällä paperilta valkokankaalle voimme tuoda mukaan omia kokemuksiamme ja käsityksiämme maailmasta. Parhaimmillaan näin ollen saamme aikaan elämänmakuista liikkuvaa kuvaa, joka koskettaa syvästi katsojaa. (Elokuvapolku 2017.)

On erilaisia keinoja, joilla voidaan vaikuttaa katsojaan videolla. Rajaamalla kuvaa voidaan ensinnäkin valita, millainen osa jostakin ihmisryhmästä tai maisemasta näkyy. Halutaanko kuvasta jättää jotain pois? Kuvakoko vaikuttaa lisäksi rajaukseen. Kuvan kompositiolla eli sommittelulla hallitaan kuvassa eri osien sijoittumista toisiinsa nähden. Kuinka keskellä tai kaukana asiat kuvassa ovat toisiinsa ja kameraan nähden. Kohdetta voidaan kuvata myös useasta eri kuvakulmasta,

joka vaikuttaa tulkintaan. Alhaalta ylös päin kuvattu henkilö näyttää vaikutusvaltaisemmalta ja suuremmalta, kuin ylhäältä alas päin kuvattu henkilö. Yllä mainitun lisäksi värit, valaistus ja kontrasti vaikuttavat kuvan yleisvaikutelmaan ja tunnelmaan. (Yle 2017.)

Videon 1 alussa näkyy mies ja nainen, jotka keskustelevat ruokapöydän ääressä. Miehen kasvoilta on luettavissa huolestumisen merkkejä ja hän on nauttinut alkoholia. Sormessaan hänellä on vihkisormus. Video aloitetaan neutraalisti, mutta pieniä merkkejä tulevasta saattaa olla jo katsojan luettavissa. Tilannetta tehostaa musiikki. Seuraavaksi kuvataan pientä lasta leikkimässä, jolloin katsojalle selviää, että kyseessä on pieni perhe. Miehen ja naisen keskustelu jatkuu ruokapöydässä ja kameran kuvakulma on alempana, kuin pöydän taso. Tällä halutaan näyttää tilannetta, miltä se näyttäisi lapsen perspektiivistä. Kuva vaihtuu ja mies nousee ylös pöydän äärestä ja heittää vihkisormuksen pöydälle. Keskustelu on päättynyt. Kameran kuvakulma vaihtuu, jotta sormus näkyisi selkeämmin ja tekisi tilanteesta elävämmän. Merkit viittaavat siihen, että pariskunta on eroamassa. Pöydälle jäänyttä sormusta kuvataan vielä kerran ikään kuin varmenteena tapahtuneesta. Tämän jälkeen näytetään, kuinka mies pakkaa tavaroita mukaansa ja poistuu asunnosta lapsen jäädessä eteisessä katsomaan tämän perään. Kuva pimenee ja kohta vaihtuu. Aikaa on kulunut ja mies on puhelimesta samalla kun on lapsensa kanssa ulkona. Vanhemmat sopivat vahdinvaihtotilanteesta, joka tapahtuu videon lopussa ja lopettaa videon haikeissa tunnelmissa.

Videon 2 alkupuolella kuvataan lapsia ja vanhempia leikkipuistossa. Kuvaukset olivat ensimmäiset kyseiselle päivälle, jolloin halusimme aloittaa ne ulkona puistossa rennossa tunnelmassa lasten kannalta. Välissä on hyödynnetty gopro -kameraa, jolloin kuvatessa saadaan lapsen näkökulmaa esille. Videossa on havaittavissa erilaisia tunnetiloja lapsilla aiheeseen liittyen, kuten esimerkiksi iloa, surua ja vihaa, jotka ilmenevät elekielessä. Alussa näkyvä keinukohtaus, missä vanhemmat antavat vauhtia lapsille, näkyvät vanhemmat ensin yhdessä ja tämän jälkeen erikseen omissa otoksissaan. Myöhemmässä vaiheessa vanhemmat eivät enää esiinny lastensa kanssa yhtä aikaa. Tästä voidaan päätellä, että ero on jo tapahtunut. Perheen eronjälkeistä arkea kuvataan videon päätökseen asti.

Video 3 alkaa kohtauksella, jossa eronnut vanhempi keskustelee avioerosta ystävänsä kanssa. Kohtausta on kuvattu kahdella eri kameralla. Tämän jälkeen kuvataan toista eronneista vanhemmista juoksulenkillä, jonka aikana hän käy läpi eroprosessia. Kohtausta on kuvattu useammasta kuvakulmasta isän istuessa penkillä. Seuraavassa kohtauksessa äiti ja lapset viettävät aikaa aluksi piirtäen ja tämän jälkeen katselemalla vanhoja valokuvia. Näillä kohtauksilla halutaan kuvata eron läpikäyntiä yhdessä lasten kanssa. Lisäksi kuvataan lyhyesti, kuinka perheen poika viettää aikaa mummonsa kanssa, jolloin tukiverkostoa havainnollistetaan perheen voimavarana. Päiväkodista kerrottaessa kuvataan päiväkodin pihaa ja video päätetään kuvaan, jossa perhe ja isovanhemmat ovat yhdessä.

Videon 4 alussa perhe kävelee puistotietä pitkin ja toinen vanhemmista katoaa. Lapsen kättä, joka oli vielä äsken ollut toisen vanhemman kädessä, kuvataan läheltä. Tämän jälkeen perhettä näytetään kulkemassa risteykseen, josta vanhemmat lähtevät kulkemaan eri suuntiin ja lapset jäävät risteysalueelle. Näillä vertauskuvilla halutaan tuoda ilmi muutosta, mikä tapahtuu avioeron jälkeen perheen rakenteessa. Seuraavassa kohtauksessa näytetään videosta 3 tuttua perhepotrettia, jossa vuoron perään toinen vanhemmissa ja saman puolen isovanhemmat katoavat kuvasta. Lapset pysyvät muutosten keskiössä omalla paikallaan samalla kun henkilöitä katoaa heidän ympäriltä. Seuraavaksi kuvataan aluksi omakotitaloa, jonka pihalla perhe on yhdessä. Tämän jälkeen lapset kulkevat toisen erovanhemman luo kerrostalo asuntoon. Yhtenäisestä perheestä tulee kaksi perhettä ja tällöin kotiolut voivat muuttua. Lasten ajanviettoa kuvataan molempien vanhempien kanssa. Videon lopussa kuvataan vahdinvaihtotilanne, jossa isä tulee hakemaan lapsia äidin luota. Tilanne sujuu hyvin mutta haikeissa merkeissä.

6 POHDINTA

Halusimme työmme avulla tuoda tietoa siitä, miten lasta voi huomioida ja mitä kaikkea muuta tulee ottaa huomioon erotilanteessa lapsen kannalta. Erotilanteita ja perheitä on paljon erilaisia, joten ei löydy vain yhtä tapaa, jolla lasta voidaan huomioida. Kuitenkin aineistosta ja lähteistä löysimme muutamia yhteisiä pääte-kijöitä, joiden avulla voidaan huomioida lapsi eron keskellä. Yhteistyövanhemmuudella tuetaan lapsen normaalia kehitystä. Riittävän kommunikoinnin avulla lapsi tiedostaa tilanteen ja osaa jollain tapaa valmistautua tuleviin muutoksiin, mikä voi lieventää lapsen oireilua. Lapset tarvitsevat aikaa, rajoja sekä rakkautta erotilanteesta ylipääsemiseen. Lähipiirin tuki on suuressa roolissa lapsen elä-mässä, myös erotilanteessa, joten mahdollinen apu on hyvä ottaa vastaan.

Halusimme myös kasvattaa omaa ammatillisuutta asian suhteen sekä taito-jamme opinnäytetyön tekemiseen. Haastatteluiden ja lähdemateriaalien avulla olemme kasvattaneet omaa tietämystämme tutkittavasta aiheesta. Työtä teh-dessä olemme myös oppineet opinnäytetyöhön vaadittavia sääntöjä sekä sää-döksiä. Toimeksiantajan puolesta olemme oppineet myös yhteistyötaitoja eri am-mattilaisten kanssa. Videon tekeminen on ollut mielenkiintoista sekä opetta-vaista. Olemme oppineet projektin aikana käyttämään eri videointiin tarkoitettuja laitteita, sekä olleet mukana videoiden editoinnissa.

Käytimme työssämme luotettavia lähteitä ja pätevien ammattilaisten tietämystä työn teoriaosuutta kootessa. Esitämme videotamme luotettavan yhteistyökump-panin kautta. Pyysimme suostumukset mukana olevilta henkilöiltä tietojen esittä-miseen videolla sekä kirjallisessa opinnäytetyössämme. Videossa emme tuo-mitse vanhempien toimintaa, emmekä osoita oikeita ja vääriä tapoja toimia, vaan pyrimme miettimään lasten edun mukaisia toimia ja antamaan hyödyllisiä vink-kejä tilanteesta selviämiseen.

Opinnäytetyöprosessimme on ollut opettavainen, sillä tämä oli meidän ensimmäi-nen ammattikorkeakoulussa tekemä opinnäytetyö. Opinnäytetyön ohjaajien an-tamat palautteet työn aikana antoivat hyviä huomioita tekstin kirjoittamiseen. Aluksi kävimme oppitunneilla läpi tutkimuksen tekemistä ja harjoittelimme sitä

pienemmän tutkimuksen muodossa. Opinnäytetyön idean löytämiseen meni aikaa, mutta sitten hyvän idean löydyttyä, yhteistyökumppaneiden etsimiseen meni seuraavaksi aikaa. Yhteistyökumppanimme Lapin ensi- ja turvakoti tuo meille tärkeän väylän, jonka kautta saamme työmme näkyviin. Lisäksi heidän kautta saimme tietää, minkälaista apua perheet tarvitsevat erotilanteisiin. Yhteistyökumppanimme toiveena oli lyhyitä videotuotoksia lapsen huomioimisesta vanhempien erotilanteessa. Lopulta pääsimmekin suunnittelemaan ja toteuttamaan työtämme. Videotuotoksen suunnittelu ja toteuttaminen olivat kaikista mielenkiintoisimmat vaiheet työssämme. Pidimme molemmat enemmän toiminnallisten töiden tekemisestä, kuin kirjallisista tuotoksista, joten oli selvää, että opinnäytetyömme tuloksena syntyisi jokin luova tuotos.

Mielestämme onnistuimme työssämme hyvin ja löysimme tutkimuskysymykseemme vastauksia. Tutkimuksemme on tärkeä tuki perheille erotilanteesta selviämiseen. Yhteistyökumppanimme voi hyödyntää videoita perheitä tukiessaan.

LÄHTEET

- Avioero 2017. Avioero lyhyesti. Viitattu 4.7.2017. <http://avioero.com/>
- Avioliittolaki 13.6.1929/234.
- Ayalon, O. & Flasher, A. 1994. Ketjureaktio. Lapset ja avioero. Tampere: Vastapaino.
- Dolto, F. 2005. Kun vanhemmat eroavat. Helsinki: Ewel-Kustannus.
- Elokuvapolku 2017. Miten elokuva kertoo. Viitattu 19.11.2017. <http://elokuva-polku.kavi.fi/fi/elokuvapolku/ylapolku>
- Ensi- ja turvakotien liitto 2017. Tietoa liitosta. Viitattu 19.10.2017. <https://ensija-turvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/>
- Eskola, J. 2007. (Teema)haastattelu tutkimuksen toteuttamisessa. Kirjassa Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 32-45
- Himola, S. 2017. Kemin kaupunki & Siivet -projekti. Asiantuntijan haastattelu 21.9.2017.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Jyväskylän Yliopisto 2016. Teemoittelu. Viitattu 7.11.2017. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>
- Kontula, O. 2013. Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä. Väestöntutkimuslaitoksen tutkimuksia. E47/2013.
- Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361
- Lapin ensi- ja turvakoti 2017. Ero lapsiperheessä. Viitattu 20.11.2017. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/lapinensijaturvakoti/palvelut/ero-lapsiperheessa/>
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Mäkelä P. H. 1998. Tutkijan vastuu. Kirjassa Saarnilehto, A. (toim.) Tutkijan oikeudet ja velvollisuudet. Helsinki: WSOY, 57-101.
- Näe mut! A 2017. Miten olla vanhempi eron keskellä. Viitattu 3.11.2017. <https://naemut.fi/vanhemmalle/miten-olla-vanhempi-eron-keskellae/>
- Näe mut! B 2017. Näin käsittelet eroa lapsen kanssa. Viitattu 3.11.2017. <https://naemut.fi/vanhemmalle/miten-kaesitellae-eroa-lapsen-kanssa/>

Perheasiainsovittelu 2017. Viitattu 2.6.2017. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/perheasioidensovittelu/tarkeintaonajatellalapsia.html>

Pruuki, H. & Sinkkonen, J. 2017. Lapsi ja ero - Eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Rovaniemi 2017. Lastenvalvojan palvelut. Viitattu 19.10.2017. <https://www.rovaniemi.fi/fi/Palvelut/Perhe--ja-sosiaalipalvelut/Lastenvalvoja>

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2017. Ero on monivaiheinen prosessi. Viitattu 19.10.2017. <https://evl.fi/apua-ja-tukea/ihmissuhteet/ero-on-monivaiheinen-prosessi>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2017. Kasvatus ja perheneuvonta. Viitattu 19.10.2017. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/kasvatus_ja_perheneuvonta

Tilastokeskus A 2017. Solmittujen avioliittojen määrä laski hieman. Viitattu 9.11.2017. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tie_001_fi.html

Tilastokeskus B 2017. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965-2016. Viitattu 3.11.2017. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tau_001_fi.html

Tilastokeskus 2014. Lapsiperheiden vanhemmat aiempaa useammin siviilisäädyltään naimattomia. Viitattu 9.11.2017. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2013/02/perh_2013_02_2014-11-21_tie_001_fi.html

Tuisku, K. 2008. Kuun ja auringon lapset. Helsinki: Pieni karhu.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Vanhempien keinot auttaa lasta eroprosessissa 2012. Opas. Mikkelin ammattikorkeakoulu & Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä. Viitattu 8.9.2017. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39862/OPAS.pdf?sequence=2>

Virtuaaliammattikorkeakoulu 2017. Kuvaileva tutkimusote. Viitattu 18.11.2017. <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289369433/1194290332634.html>

Väestöliitto A 2017. Lapset ja ero. Viitattu 2.6.2017. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/

Väestöliitto B 2017. Tunteiden hallinta. Viitattu 4.7.2017. <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/tunteet/tunteiden-hallinta/>

Väestöliitto C 2017. Vanhemmuus ja ero. Viitattu 2.6.2017. http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/vanhemmuus_ja_ero/

Wallerstein, J.S., Kelly, J.B. 1980. Surviving the break up: How children and parents cope with divorce. New York: Basic books.

Yle 2017. Kuvan keinot. Viitattu 19.11.2017. http://vintti.yle.fi/yle.fi/media-kompassi/mediakompassi/7-luokkalaiset/mediataju/kuvien_tulkinta/kuvan_keinot.htm

LIITTEET

- Liite 1. Kysymykset asiantuntijalle
- Liite 2. Kysymykset eronneelle vanhemmalle
- Liite 3. Kysymykset vanhempien eron kokeneelle lapselle

Liite 1. Kysymykset asiantuntijalle

1. Miten huomioida lapsi ero prosessissa?
2. Löytyykö vinkkejä eron hoitamiseen lapsiystävällisesti?
3. Miten huomioida lapsen tunteet? Konkreettisia esimerkkejä?
4. Minkälaisia muutoksia lapsessa on yleisimmin havaittavissa vanhempien eron jälkeen?
5. Asiantuntijoiden tarve? Hakevatko ihmiset helposti ulkopuolista apua?
6. Mitä erityistä päivähoiton työntekijöiden tulisi huomioida eroperheiden kohdalla?

Liite 2. Kysymykset eronneelle vanhemmalle

1. Minkä ikäinen olet? Minkä ikäinen lapsi sinulla on?
2. Kuinka kauan sitten erosit lapsesi toisesta vanhemmasta?
3. Millaiset teidän välinne ovat nyt? Millaiset ne olivat erotilanteessa?
4. Miten vastaatte lapsenne huollosta?
5. Reagoiko lapsesi eron aiheuttamiin muutoksiin? Milläläilla? Kuinka selviydyitte niistä?
6. Muuttuiko lapsen lähipiiri eron jälkeen? Onko lapsi tekemisissä molempien vanhempien kanssa? Sukulaisten?
7. Miten kerroit lapsellesi erosta? Onko lapsesi jälkeenpäin kyselty asiasta?
8. Onko teillä yhteiset pelisäännöt toisen vanhemman kanssa?
9. Miten lapsi suhtautuu "vahdin vaihto" tilanteisiin?
10. Saitko itsellesi tai lapsellesi keskusteluapua? Tai muuta ammattiapua?
11. Kuinka teillä sujuu yhteistyö päiväkodin työntekijöiden kanssa? Onko sieltä saatu ns. ero-opetusta, luettu esimerkiksi lapsille suunnattuja erokirjoja. Käytitkö itse niitä apuna kotona?
12. Onko jotain minkä toivoisit menevän toisin? Neuvoja muille samassa tilanteessa oleville?
13. Onko sinulla jokin onnistumisen kokemus eron käsittelemisessä?

Liite 3. Kysymykset vanhempien eron kokeneelle lapselle

1. Minkä ikäinen olet?
2. Milloin vanhempasi erosivat?
3. Millaisen muistat erotilanteen olleen?
4. Miten sinulle kerrottiin erosta? Olivatko molemmat vanhemmat mukana kertomassa?
5. Miten koit elämäsi muuttuneen eron jälkeen?
6. Millaiset olivat vanhempiesi välit erotilanteessa? Sen jälkeen?
7. Koitko, että sait riittävästi tukea erotilanteessa? Sen jälkeen?
8. Saitko ulkopuolista keskusteluapua, esimerkiksi vertaistukea tai ammat-
tiapua?
9. Oletko jälkepäin huomannut, että oirehdit joillain tapaa erotilanteeseen?
10. Mitä muuttaisit vanhempiesi toimintaa erotilanteessa?
11. Mikä onnistui hyvin heidän erotilanteessa?
12. Millaiset ovat välisi nykyään vanhempiisi?